

1997

10 jan Utrecht, 12 jan Haarlem

Chanoeeka

Dan 11:31-36 "Het Boek" (31) Woedend om zijn gedwongen terugreis (Antiochus IV Epifanus (vers 21) 175-164 B.C.) zal deze Syrische koning opnieuw in Jeruzalem verwoestingen aanrichten en zich verbinden met de afvalligen. Er zal een eind worden gemaakt aan het brengen van het dagelijkse offer en men zal een afgod in de tempel zetten om te worden aanbeden. Bij zijn vertrek zal hij de macht overdragen aan hen, die het verbond met God vaarwel hebben gezegd. Deze goddeloze mannen zullen de macht in handen krijgen. (32) De koning zal de mensen die de dingen van God haten, met vleierijen voor zich weten te winnen. Maar zij die God kennen en Hem trouw zijn, zullen sterk worden in dappere daden verrichten. (33) Degenen die geestelijk inzicht hebben, zullen in die dagen velen deelgenoot maken van hun kennis. Maar zij zullen voortdurend in gevaar verkeren. Velen van hen zullen sterven door het zwaard, verbrand worden, gevangen gezet of beroofd. (34) Maar terwijl zij vallen, zal hun hulp worden geboden. Doch enkele goddeloze mensen zullen op het toneel verschijnen. Zij zullen niet doen of zij willen helpen, maar in feite zijn zij uit op eigen voordeel. (35) Sommigen met het meeste inzicht in de dingen van God, zullen in die tijd in de val lopen. Maar dit zal hen alleen louteren en reinigen en hen zuiver maken tot de eindtijd, die komt op Gods tijd. (36) De koning zal precies doen waar hij zin in heeft. Hij zal beweren dat hij groter is dan elke bestaande god en zelfs spotten met de God der goden. Het zal hem goed gaan tot Gods geduld op is. Want Gods plannen zijn onveranderlijk.

Joh 10:22-30 Jezus viert ook Chanoeeka. Maar het Licht schijnt in de duisternis ~~maar~~ de duisternis heeft het niet begrepen (Joh 1:5). Hij is gekomen tot het Zijne, en de Zijnen hebben Hem niet aangenomen (Joh 1:11)

- (27) Mijn schapen horen Mijn stem, en Ik ken dezelve en zij volgen Mij.
- (28) En Ik geef hun het eeuwige leven en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid en niemand zal dezelve uit Mijn hand rukken.
- (29) Mijn Vader, die ze Mij gegeven heeft, is meerder dan allen en niemand kan ze rukken uit de hand Mijns Vaders.
- (30) Ik en de Vader zijn één. "Ani vaha'av, echad anachnu"

Jezus het Licht der wereld (Joh 8:12 & N) kwam als een dienaar (nagende lamp steekt andere op ach) zodat die licht geven aan anderen.

Niets zal ons scheiden van de liefde van Jezus (Rom 8) Zijn goddelijkheid is onweerlegbaar.

Joh 17: 17 Uw Woord is de waarheid
 20 Ook die door mijn knecht zullen geloven
 21 Opdat zij allen één zijn zoals Gij Vader in Mij en Ik in U, dat ook zij in Ons één zijn, opdat de wereld gelove dat Gij Mij gezonden hebt

Luk 9: 26 Want zo wie zich Mijns en Mijner woorden zal geschaamd hebben, diens zal de Zoon des mensen zich schamen, wanneer Hij komen zal in Zijn heerlijkheid en des Vaders en der heilige engelen.

Bekeer je en laat je wassen met het Bloed van Lam
 Alle zonden moeten weg uit de gemeente
 Het Woord is als het Bloed: het reinigt.
 Het wesen van Messias Jezus is Zijn Woord
 gesproken door de Heilige Geest reinigt want Hij heeft
 Zijn leven gegeven. En het leven is in het bloed

Op 10: 8-11 Johannes ontvingt van Christus goede raad: eet dat Woord. Het smaakt lekker zoet en doet ook
 Zijn werk in ons om Zijn groei en genezing en vergeving te schenken maar ook Zijn koninkrijk opheffen, veel Litter. Maar lees met steven
 (11) → als dat gebeurd is → OPWEKKING

Chanoeka, het feest van de lichten

Chanoeka (het inwijdingsfeest) is een nog relatief jong nationaal-religieus feest binnen het jodendom. Het werd "slechts" 2158 jaar geleden ingesteld. Op 25 kislew (december) 164 vóór de christelijke jaartelling trok Juda de Makkabeeër Jeruzalem binnen en verwijderde alle sporen van de Griekse afgodendienst uit de tempel. Ter gelegenheid hiervan vierde het joodse volk de herinwijding van de tweede tempel.

Dit is het historische feit. Gezien de relatieve actualiteit van het Chanoeka-verhaal is de religieuze achtergrond ook tegenwoordig nog voor ons van grote betekenis. Wij leven in een tijd van revoluties, automatisering en atombewapening. Wat betekent Chanoeka voor ons moderne mensen?

hellenisme

Wat was er gebeurd? Het hellenisme had het joodse land evenals andere landen ten oosten van de Middellandse Zee bereikt. Dit hellenisme was niet de klassieke Griekse beschaving maar had een veel primitiever en oppervlakkiger karakter. Deze nieuwe cultuur had een desastreuze invloed op het religieuze en zedelijke leven in Israël. Joodse jongelui namen naakt deel aan de Griekse spelen, afgoderij werd gemeengoed en om de schoonheid van het lichaam geen afbreuk te doen, werd de *brieti-mila* (besnijdenis) afgeschaft. Het zedelijke verval was zo groot dat zelfs de eed zijn heilig karakter verloren had. Vele joden schaamden zich voor de thora.

Gedurende een korte periode lieten de geassimileerde joden hun or-

Het Chanoeka-feest herdenkt de zuivering van de tempeldienst door de Makkabeeën en de herinwijding van de tweede tempel. Op deze archiefphoto steekt een soldaat de kandelaar aan.

talmoed antwoordt dat de hellenisten de tempel binnendrongen en alle oliën waarmee de menora (de tempelluchter) aangestoken werd, verontreinigden.

Toen de Makkabeeën de hellenisten verdreven hadden, doorzochten zij de tempel naar reine olie. Men vond naast vele kruiken met bezoe-

vig is. Zij wilden de onbegrijpelijke aspecten van het jodendom, de *choekiem*, die het joodse leven zijn specifieke heiligheid en zuiverheid verlenen, niet aanvaarden. Alleen hetgeen hen op intellectueel of emotioneel niveau aansprak, achtten zij acceptabel. Dit was volgens hen het ware jodendom, dat zij wilden uit-

dragen. En dit was nu juist de bedoeling van de hellenistische invasie in het heiligdom: de menora, het symbool voor het jodendom mocht blijven branden; echter alleen met "griekse olie", jodendom aangepast aan de tijd.

nationalen zelfstandigheid en het grote doel, dat we daarbij voor ogen moeten houden.

zeven en acht

De tempel-menora had slechts zeven lampen, onze Chanoeka-menora heeft tegenwoordig acht lampen. De

thodoxe broeders met rust. Maar niet lang na de troonsbestijging van de beruchte Antiochus IV Epifanes (175-164) deden verschillende "moderne, ruimdenkende" joden uit die tijd een poging om de levenswijze van hun orthodoxe broeders te beïnvloeden. Zij wilden het hellenisme met geweld invoeren. Zij hadden aanvankelijk enig succes, want de Griekse cultuur had iets aantrekkelijks waartegen niet iedereen bestand was. Kon het religieuze leven niet samengaan met de beschavende en veredelende geest van het hellenisme?

De "chassidim" (lett.: vromen) onder leiding van Mattitjahoe en Jehoeda de Makkabeeën, de tegenstanders van de hellenisten, meenden van niet: de Griekse geest botst volledig met het jodendom. Het jodendom predikt godsvrucht en menselijkheid; de Grieken zagen schoonheid en kracht als de edelste eigenschappen. De Griekse moraal propageerde weinig medemenselijkheid; er waren zelfs Griekse steden waar men lelijke en zwakke kinderen doodde, omdat zij nooit aan het schoonheidsideaal zouden kunnen beantwoorden.

De assimilanten lieten zich echter verblinden door de pracht en praal van het Griekse heldendom maar vergaten de gebreken die daaraan kleefden. In hun visie was het belangrijk voor de joodse populatie de gewoonten en gebruiken van de naburige vergriekste volken over te nemen; dan zouden zij als vrienden en broeders geaccepteerd worden. Dit zou de economie bevorderen en de welvaart van het land ten goede komen. En zo was de gehele levenswijze der hellenisten doordrongen van de overheersende vreemde cultuur, een bespottelijke naäperij der Grieken; het hellenisme vereerden en imiteerden zij, maar voor de traditioneel-joodse gebruiken en zedelijke opvattingen konden zij slechts minachting koesteren.

verontreinigde olie

De talmoed diept deze tendens verder uit. In tractaat Shabbat 21b wordt gevraagd waarom wij acht dagen lang lichtjes aansteken. En de

delde olie slechts een kruikje met olie dat het stempel van de Hogepriester droeg. Met dit kruikje olie zou de menora slechts een dag kunnen branden, maar er geschiedde een wonder en de menora bleef acht dagen branden.

Uit de tekst van de talmoed is duidelijk dat de hellenisten er systematisch op uit waren de olie van de menora te verontreinigen. Een vraag dringt zich op: indien de hellenisten het licht van de menora, het symbool van het licht van het jodendom, wilden doven hadden ze toch beter alle voor de menora geschikte olie kunnen vernietigen. Waarom wilden ze het alleen maar verontreinigen?

De talmoed plaatst de eigenlijke intentie van de hellenisten in het voetlicht: het was niet zo zeer hun bedoeling het licht van de menora, het licht van het jodendom, te doven. Zij waren er veel eerder op uit om het licht van de menora aan te steken met ontwijde en verontreinigde olie.

Met opzet lieten zij kruikjes met verontreinigde olie achter opdat de menora hiermee zou worden aangestoken. Dit was niet toevallig: het brengt zelfs de essentie van Chanoeka tot uiting.

aangepaste thora

De assimilanten uit die tijd, de "hervormers", wilden in de voetsporen van de Grieken de thora best erkennen en zelfs accepteren als een bijzonder fraai literair werk vol wijsheid en filosofie op voorwaarde dat men de thora zou beschouwen als een schepping van mensenhanden gelijk de Griekse mythologie, waarin een menigte goden en half-goden wordt voorgesteld in menselijke gedaante, met menselijke trekken, nukken en passies. Zo werd de mogelijkheid geopend de thora aan te passen aan de tijd in overeenstemming met nieuwe ideeën en moderne opvattingen van de heersende klasse.

De hellenisten waren niet zo zeer tegen de thora als Boek der Boeken maar konden het niet accepteren als een thora van G'd, die evenals G'd zelf niet aan veranderingen onderhe-

water bij de wijn

Chanoeka herinnert er ons aan dat bedreigingen van buiten af niet het grootste gevaar voor het jodendom vormen. De werkelijke bedreiging komt juist van binnen uit. Deze tendens uit zich op verschillende manieren met name in de tegenwoordig zo gepropageerde aanvullingen en combinaties van het jodendom met andere "religietjes" en stromingen. Het jodendom moet in deze tijd van revolutionaire verandering worden aangevuld met allerlei "ismen".

Sommigen geloven dat een werkelijk religieus beleefd jodendom kan samengaan met een sterke materialistische inslag. Anderen zien socialisme, Marxisme of communisme als de oplossing voor het menselijk lijden. Weer anderen verafgoden wetenschap en technologie of meten alles af aan de criteria van het menselijk verstand. Religieuze ervaring wordt niet uitgesloten maar beperkt tot een bijzonder eng gebied: de synagoge. Daarbuiten, in de "grote wereld" heersen andere idealen. Zo wordt het jodendom tot een pseudo-religie: serieuze toewijding wordt vervangen door compromis en water bij de wijn.

verschillen

Chanoeka leert ons dat het pure en zuivere jodendom tegen elke prijs gehandhaafd en uitgedragen moet worden. Bij velen kan soms een bepaalde schroom bespeurd worden om het ware jodendom uit te dragen en te verdedigen in deze tijd van tolerantie, vrijzinnigheid en individualisme. Chanoeka is het feest van het handhaven en uitdragen van het jodendom in de diaspora. Wij steken de menora tegenwoordig aan naar analogie van de menora uit de tempel.

uit de verschillende perioden in de geschiedenis.

Gedurende het bestaan van de tempel heerste er zowel op materieel als geestelijk niveau doorgaans voorspoed. Vanaf de tijd van de Griekse overheersing tot op heden was er vrijwel continu sprake van een ongezonde anti-sfeer, zowel buiten als binnen joodse kring. In deze tijden van geestelijke duisternis en armoede hebben wij de *mitswa* (gebod) van Chanoeka. De donkere invloeden proberen van buiten bij ons binnen te komen. Om dit tegen te gaan moeten wij de wereld buiten verlichten, hoe moeilijk dit ook moge zijn. Daarom wordt de menora aangestoken na zonsondergang, om ons te leren dat wij moeten vechten tegen de alom heersende duisternis.

Ook moeten we iedere avond meer lichten aansteken. We mogen niet tevreden zijn met de resultaten van vandaag. Morgen moet het nog beter gaan. Op deze manier schakelen wij de mogelijkheid van geestelijke achteruitgang uit.

Onder omstandigheden moeten wij onze geestelijke erfenis zelfs gewapenderhand verdedigen. De grootse religieuze opdracht dreigt soms de drang naar nationale zelfstandigheid te verkleinen en slechts door onderdrukking worden we aan onze volle opdracht herinnerd, om gewapend met onze geestelijke schatten de ladder van de wereldlijke macht te bestijgen. De Chanoeka-geschiedenis herinnert ons aan de tijd waarin onze voorouders de moed hadden terwille van de grote geestelijke opdracht van ons volk de wapens op de nemen om de nationale zelfstandigheid te veroveren, die nodig is voor de vervulling van onze thora-opdracht. De Makkabeeën, de afstammelingen van de Hogepriester Aharon, aarzelden niet om terwille van de zuivere joodse zelfstandigheid een heldhaftige strijd tegen de vijand te ontketen. Deze strijd werd beëindigd met het reinigen van het heiligdom en het ontsteken van de menora. Ons jaarlijks Chanoeka-feest herinnert ons dan ook steeds weer aan onze drang naar

zeven lampen symboliseren de perfectie van de aardse Schepping. De zes werkdagen worden voorgesteld door de zes zijarmen van de tempelluchter. Deze kwamen voort uit één centrale stang, die de zevende dag, de rustdag Shabbat, representeert. G'd maakte de fysieke schepping perfect door de zevende dag. Door op de zevende dag te rusten, gaf G'd een centraal doel aan de Schepping en al ons aardse streven. De menora brengt dus de gedachte naar voren dat alle krachten van het universum niet als ongerelateerd, losstaand opererende eenheden bestaan maar alle voortkomen uit die Eenheidsmacht, die de wereld zijn samengang verleent. Daarom streden de hellenisten tegen de menora omdat juist de heidenen deze "Eenheid in alles" niet konden vatten. Voor ieder fenomeen kenden zij een aparte god, één voor schoonheid, een ander voor wijsheid, een derde voor de zee etc.

De *Kulturkampf* met de hellenisten, die de joden probeerden over de halen tot het polytheïsme, was, kort maar krachtig samengevat, de strijd tegen de Eenheidsgedachte, die de menora uitstraalde.

het getal acht

Het getal acht symboliseert in de joodse mystiek het bovennatuurlijke, de Macht, die de Schepping transcendeert, de natuur- en sociologische wetten ontstijgt. Wij steken tegenwoordig acht lampjes aan omdat dit – behalve het wonder in de tijd van de Makkabeeën, dat de gevonden olie, die eigenlijk alleen genoeg was voor de brandduur van één dag wonder boven wonder tot acht dagen brandde tot er nieuwe, reine olie geproduceerd was – het wonder van de joodse overleving in de diaspora symboliseert. Chanoeka is een feest, dat ontstond in een tijd dat er geen joodse, politieke zelfstandigheid meer bestond. Chanoeka leert ons dat ons geestelijk erfgoed ons transportabele vaderland vormt, dat de joden te allen tijde begeleid heeft.